

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12:00 uur d.d. 8 december – 12:00 uur d.d. 9 december

 Team M&A, Directie Communicatie. Vragen? Mail naar 5.f.2e@minvws.nl

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Nederlanders ziek door Covid-19 Zorgmedewerkers die te maken hebben met agressie 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Vaccinontwikkelaars KNVB en sportbonden 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici Epidemiologen en virologen Gedragsdeskundigen

Samenvatting

- De 5,5 miljoen mensen die vol hoop naar de persconferentie keken, hebben een domper moeten verduren, aldus media: geen versoepelingen met Kerst en zelfs een waarschuwing van mogelijk strengere maatregelen indien de huidige trend van oplopende besmettingen niet keert. Diederik Gommers waarschuwt bij Beau zelfs voor een mogelijk derde golf.
- In een periode dat Nederland 'coronamoet' is, doet het kabinet wederom een appèl op het gedrag van mensen. Volgens commentatoren omdat er geen andere opties zijn: voor een avondklok is geen draagvlak, sluiting van scholen is slecht bevallen, thuiswerkers hebben het zwaar, en strengere regels voor winkels of hotels schaden de economie nóg verder, zo vat AD het samen.
- Dat gedrag van mensen staat ook centraal in de peiling door Hart van Nederland waaruit blijkt dat een kwart van de Nederlanders niet van plan is zich tijdens de feestdagen aan de coronaregels te houden. Ze zeggen meer dan de drie mensen thuis te ontvangen met kerst. 70% zegt zich wel aan de maximale groepsgrootte te gaan houden.
- Uit dezelfde peiling van Hart van Nederland blijkt dat de 'sombere boodschap' over de feestdagen heeft geleid tot een flinke daling in het vertrouwen in het coronabeleid van het kabinet. Begin november gaf nog zes op de tien deelnemers aan vertrouwen te hebben, nu is dat 49%.
- De update over de vaccinatiestrategie van het kabinet lokt kritiek uit bij parlementair journalisten. De halvering van het aantal beschikbare Pfizer-vaccins is volgens Joost Vullings een voorbeeld van 'overpromise and underdeliver'. Hij spreekt van 'zwabberbeleid'.
- Het thema 'vaccinatiebereidheid' blijft onderwerp van gesprek, specifiek onder zorgpersoneel. Uit resultaten van de [Coronabarometer](#) blijkt dat 41% van de Nederlanders zich wil laten vaccineren, maar in de zorg ligt dat lager. NU'91 wil dan ook goede voorlichting over het belang van vaccinatie. En ActiZ onderzoekt of het mogelijk is dat verpleeghuispersoneel aan de bewoners moet vertellen wanneer zij niet zijn ingeënt.
- LNAZ-voorzitter Ernst Kuipers en Conny Helder (ActiZ) zien de agressie van familieleden van covidpatiënten zowel in de ziekenhuizen als in de verpleeghuizen steeds verder toenemen. Dat zou onder meer leiden tot extra ziekteverzuim onder zorgmedewerkers. Kuipers: "Je wilt bezoek toelaten in deze tweede golf en het ziekenhuis niet sluiten, maar als dit zo doorgaat is het misschien wel nodig."
- De verpleeghuizen kunnen "meer zorg die op ze afkomt niet hebben; de rek is eruit", zegt Conny Helder in de technische briefing in de Kamer. De ouderenzorg worstelt sowieso al met een tekort aan 50.000 personeelsleden en in deze coronatijd ligt het ziekteverzuim op 10%. Normaal is dat 7%. Op dit moment zijn nog niet alle 1.273 covidbedden in de verpleeghuizen bezet, maar ook daar is de huidige versnelling van de uitbraak te zien.

Karakterisering

- Strekking headlines na persconferentie: 'Nederland krijgt (veel) minder Pfizer-vaccins dan eerder gedacht'.
- Strekking headlines na persconferentie: 'Mogelijk strengere maatregelen voor Kerst'.
- Telegraaf analyseert de bijsluiters van het Pfizer-vaccin en kopt: 'Let op: na Pfizer-vaccin even 2 maanden niet zwanger worden'.

SISOS (Slachtoffers – Identiteiten – Schade – Oorzaken – Scenario's)
Slachtoffers

- Het RIVM meldt dat afgelopen week het aantal coronagevallen tot 43.103 steeg en noemt dit 'zorgwekkend'.
- Sinds asymptomatische testen mogelijk is, ziet het RIVM een stijging in het aantal positieve gevallen dat daardoor aan het licht kwam; 11,6% tegenover 11,1% een week daarvoor.

Identiteiten

- Vier leeuwen in de dierentuin van Barcelona hebben het coronavirus opgelopen en er wordt nog onderzocht hoe ze besmet zijn geraakt. Het is pas de tweede keer dat grote katachtigen positief zijn getest op het virus.

Oorzaken

- Van de mensen die afgelopen week positief zijn getest, wijzen 1.650 de school of de kinderopvang aan als de vermoedelijke bron. (8,5% van het aantal mensen bij wie de bron bekend is). Afgelopen twee weken was dat steeds circa 1.450. Nog een week eerder betrof het iets meer dan duizend mensen. Onder tieners worden naar verhouding de meeste coronagevallen vastgesteld.
- Aura Timen, hoofd van het Centrum Landelijke Coördinatie Infectieziektenbestrijding van het RIVM zegt dat het aantal gestegen coronavallen waarschijnlijk onder meer komt door de sinterklaasdrinke in binnensteden en winkelstraten en

spreek van 'een diffuse stijging': "Het is ongetwijfeld een van de belangrijke factoren. Het heeft zeker niet bijgedragen aan een vermindering van het aantal gevallen, maar er zijn meer factoren die een rol gehad kunnen hebben."

- Esther Metting, epidemioloog en gedragsdeskundige aan de RUG, zegt dat er verschillende redenen aan de stijging van de cijfers van afgelopen week ten grondslag kunnen liggen, maar er ook veel meer, efficiënter en asymptomatisch is getest en mensen daardoor mogelijk sneller naar een teststraat zijn gegaan. Het cijfer kan daardoor mogelijk hoger zijn en het niet per se alleen komt doordat er meer mensen geïnfecteerd zijn.

Scenario's

- 'Van Dissel: Besmettingen rijzen de pan uit als we niet oppassen met feestdagen', kopt AD. Volgens Van Dissel kan het aantal besmettelijke personen al in de tweede week van januari richting de 300.000 oplopen als we ons niet houden aan de coronamaatregelen met de feestdagen.
- LNAZ-voorzitter Ernst Kuipers stelt in Op1 n.a.v. de persconferentie dat er niet heel veel speelruimte is en we nog steeds op een hoog niveau zitten: "Want zo gauw het echt wat toeneemt, dan zit je al snel weer in hele hoge getallen. En dan weet je wat er in de weken daarna met de ziekenhuisopnames gebeurt [...]"
- Tijdens de technische briefing in de Kamer zegt Ernst Kuipers dat de totale hoeveelheid coronapatiënten die opgenomen is (geweest) tijdens de tweede coronagolf voor het einde van het jaar voorbijgaat aan het totale aantal van de eerste golf. Kuipers wijst er daarnaast op dat de drempelwaarde van ziekenhuis- en ic-opnames vier keer is overschreden en dat er "nog steeds veel opnames worden gemeld".
- IC-arts Diederik Gommers zegt bij Beau dat het zomaar zou kunnen dat we aan het begin van een derde golf zitten en we dat de komende dagen zouden moeten zien: "Als je ziet wat die weekstijgingen waren in besmettingen [...] en we zien dat nu weer stijgen in de ziekenhuizen, zou het zomaar kunnen."
- Esther Metting, epidemioloog en gedragsdeskundige aan de RUG, denkt dat het misschien wel niet haalbaar is om helemaal naar de streefwaardes te komen zonder dat er heel extreme maatregelen worden genomen, omdat we door de winter nu meer veel binnen zitten en het virus dus mogelijk ook actiever kan zijn t.o.v. het voorjaar tijdens de lente.

Informatiebehoefte

Welke informatie vragen leven er bij getroffen?

- Circa 5,5 miljoen mensen keken gisteren naar de persconferentie, meldt Stichting KijkOnderzoek. Dit is lager dan de 5,8 miljoen en 6,5 miljoen kijkers die de twee persconferenties in november trokken. In de afgelopen 24 uur is #persconferentie trending topic nummer 1 op Twitter.
- In het jaarlijks Google-overzicht van populaire zoektermen staan veel coronavragen, waaronder 'hoe maak je een mondkapje'. In de top 10 van trending trefwoorden staat ook 'corona dashboard'.
- De Telegraaf stelt zes vragen aan Hans van Vliet, medisch manager van het Rijksvaccinatieprogramma van het RIVM, over het vaccineren. 1) Waarom vaccineren we niet alleen de groep die het meest kwetsbaar is; de ouderen en mensen met onderliggend lijden. Dan is die groep toch beschermd tegen jongeren die wellicht corona onder de leden hebben? 2) Zijn de vaccins die eraan komen wel getest op jongeren en kinderen? 3) Is het wel mogelijk dat we gaan uitbreiden naar coronavaccins onder de 18 jaar? 4) Wat gebeurt er als veel jongvolwassenen tussen de 18 en 30 jaar het vaccin niet halen? 5) Bij de pneumokokkenvaccinatie, een luchtweginfectie die kan leiden tot hersenvliesontsteking, is toch het idee dat het nuttiger is om kinderen en jongeren te vaccineren dan ouderen omdat grootouders deze ziekte van de kleinkinderen kregen? Dit lijkt nu een soortgelijke situatie. 6) Hoe overtuig je een klein deel van de bevolking dat niet ziek wordt van het virus om toch te vaccineren?
- Op de corporate social mediakanalen van VWS vragen mensen zich n.a.v. de persconferentie af waarom de scholen niet dicht gaan en waarom doorstromlocaties open blijven?
- Op de social mediakanalen van minister De Jonge vragen mensen zich n.a.v. de persconferentie af of er geen aanvullende maatregelen moeten komen (scholen sluiten) nu de horeca al zo lang dicht is, maar de besmettingen toch oplopen? Verder vragen als: kunnen de gezinnen van 4 (kinderen van 13 jaar of ouder) dan nergens op bezoek met Kerstmis? Waarom kan het buitenland al wel vaccineren? Waarom geen mondkapje op tijdens persco / waarom mogen al die journalisten wel in dezelfde ruimte zijn?

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Uit recent onderzoek van het Radboudumc, LUMC en het RIVM op longweefsel patiënten, blijkt dat een kwart van de ernstige zieke coronapatiënten is besmet met de schimmel *Aspergillus fumigatus*. De helft hiervan komt te overlijden.
- Nederlanders maken zich het meeste zorgen over de coronapandemie en de gevolgen voor de economie, blijkt uit de jaarlijkse klimaatenquête van de Europese Investeringsbank EIB. Vorig jaar was klimaatverandering nog het grootste probleem. Aan de enquête deden ruim 30.000 mensen mee uit dertig landen. Voor 77% van de respondenten in Nederland is de pandemie hun grootste zorg. Dit is meer dan het Europese gemiddelde van 72%.
- De voorzieningenrechter in Den Haag heeft geoordeeld dat de Staat het gebruik van de PCR-test in het kader van het coronatestbeleid niet hoeft te staken. Ook de overheidscommunicatie over het coronavirus hoeft niet te worden aangepast. De vorderingen van Stichting Viruswaarheid om de Staat daartoe te veroordelen zijn afgewezen.
- Het Ommelander Ziekenhuis in Scheemda kampte met een corona-uitbraak op drie afdelingen en uit voorzorg werd grootschalig getest: 476 medewerkers (12 besmet) en 65 patiënten (vijf besmet).
- Het nieuwe verpleeghuis in Riethorst in Geertruidenberg geeft het coronavirus bewust [de vrije loop](#) omdat covid-19 en dementie niet samengaan: 40 van de 75 bewoners zijn besmet en 15 medewerkers zijn ziek. Toen de besmettingen

opliepen, kozen ze voor omgekeerde isolatie: werken in een 'cohort' waarbij bewoners op de afdeling vrij kunnen rondlopen en het personeel volledig beschermd is. Tot nu toe is één bewoner overleden aan corona.

Ontwikkeling en uitrol vaccins

- Pfizer verwacht dat de vertraagde half miljoen vaccins in ieder geval in de eerste helft van 2021 worden geleverd. "Wanneer het precies is, weet ik op dit moment niet, maar de afspraken die wij hebben gemaakt met de Nederlandse overheid, komen wij gewoon na", zegt een **woordvoerder van Pfizer Nederland**.
- Volgens De Telegraaf is over het vaccin van AstraZeneca/Oxford meer bekend. Als eerste vaccinproducent heeft AstraZeneca de resultaten van zijn afsluitende fase 3-studie vrijgegeven in The Lancet. Uit de nieuwe gegevens blijkt dat het vaccin nog weinig getest is bij 55-plussers en wetenschappers hebben ook andere kritiek."
- Het Leidse bedrijf Halix gaat het coronavaccin van AstraZeneca en de Oxford-universiteit in Leiden produceren en richt daarvoor extra productielijnen in.
- Het coronavaccin van Pfizer en BioNTech voldoet aan de veiligheids- en effectiviteitseisen die de Amerikaanse medicijnenwaakhond FDA stelt. Donderdag beslist een FDA-comité of het vaccin een positief advies krijgt om in de VS gebruikt te worden. Wel wijst de FDA op enkele onduidelijkheden rond het Pfizer-vaccin; zo zijn er nog "te weinig gegevens om conclusies te trekken" over de veiligheid van het middel voor kinderen onder de 16 jaar, zwangere vrouwen en mensen die lijden aan immuunziekten.
- Het Oxfordvaccin is voldoende veilig en beschermt voor 70% tegen besmetting met het coronavirus, blijkt uit een studie van The Lancet. Wel blijven er nog vragen over de effectiviteit van het vaccin bij 55+ers.
- Farmaceut Johnson & Johnson verwacht tegen het einde van januari belangrijke onderzoeksresultaten over zijn vaccin binnen te hebben: informatie over de effectiviteit en de veiligheid. Het middel bestaat i.t.t. tot andere vaccins uit één dosis. Voor de vaccins van Pfizer en Moderna moeten twee doses worden geïnjecteerd, met daartussen enkele weken.
- Gezondheidsautoriteiten in de Verenigde Arabische Emiraten zeggen dat een nieuw Chinees coronavaccin 86% effectief is. "Uit de test zijn geen serieuze gezondheidsrisico's naar voren gekomen", laat het ministerie van Volksgezondheid zonder nadere toelichting weten. In tien andere landen loopt ook een test, onder meer in Marokko, dat 80% van zijn bevolking wil beschermen met de vaccins van Sinopharm en Astrazeneca.

Vaccinatiestrategie Nederland

- Het is nog onbekend of zorgmedewerkers in de ouderenzorg die weigeren zich te laten inenten straks verplicht worden om dit te melden aan bewoners. "We moeten uitzoeken hoe we daar precies mee omgaan. Maar het moet wel geregeld worden", zegt **Actiz**. "Maar we gaan alles op alles zetten om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen zich wel laten vaccineren, op basis van goede en volledige informatie."
- **GGD GHOR Nederland** zegt dat de GGD'en verschillende priklocaties voor de vaccinatie van zorgpersoneel op het oog hebben. Ook huidige testlocaties, zoals de XL-testhallen, komen mogelijk in aanmerking. Of GGD-medewerkers ook gaan helpen met het vaccineren is nog niet duidelijk. "De verantwoordelijkheid ligt primair bij de arbodiensten, bedrijfsartsen en werkgevers van de zorgmedewerkers. [...] Als het nodig is, kunnen wij als vangnet dienen."
- **Esther Metting, epidemioloog en gedragsdeskundige aan de RUG**, zegt dat uit de coronabarometer van haar universiteit blijkt dat er een verschil zit in de vaccinatiebereidheid tussen laag- en hoogopgeleide mensen en het zou kunnen komen doordat er tot nu toe nog te weinig informatie is verstrekt over het vaccin. Zo zouden mensen bijv. niet weten wat de EMA is die continue genoemd wordt, maar hebben mensen meer behoefte aan duidelijke en simpelere informatie als: is het vaccin veilig?; waar kan ik het krijgen?; gaat het van het eigen risico af?; is het effectief?

Vaccinatiestrategie buitenland

- **Israël** heeft vandaag enkele honderden doses van het Pfizer-vaccin ontvangen. Donderdag volgen er honderdduizenden. Wanneer de inentingen beginnen is nog niet bekend. Zestigplussers en andere risicogroepen worden als eerste ingeënt.
- Aankomend president Joe Biden wil dat er in de **Verenigde Staten** 100 miljoen keer wordt gevaccineerd tegen corona in de eerste honderd dagen dat hij regeert.
- De **Britten** hebben in totaal 40 miljoen Pfizer-vaccins besteld, waarvan er nu 800.000 zijn aangekomen vanuit de Pfizer-fabriek in België. De rest volgt de komende maanden, maar met het oog op de naderende brexit-deadline van 1 januari zijn er zorgen ontstaan over de soepele toevoer. Daarom heeft de Britse regering noodscenario's ontwikkeld om onder alle omstandigheden de vaccins toch in België te kunnen ophalen. Ze zijn zelfs bereid militaire vliegtuigen in te zetten.
- **Rusland** en **China** hebben hun coronavaccins nog niet voorgelegd aan het Europees Geneesmiddelenbureau. "Als ze dat alsnog doen, zullen we de data bestuderen", zei EMA-topvrouw Emer Cooke tegen de Italiaanse krant la Repubblica.

Maatregelen (feestdagen) buitenland

- **Denemarken** sluit deze week middelbare scholen en horeca in veel gemeenten. Ook bibliotheken, sportscholen, bioscopen en theaters moeten hun deuren sluiten. De nieuwe beperkingen gelden tot 3 januari. De overheid dringt er bij Denen op aan hun Kerst- en Nieuwjaarsbijeenkomsten te beperken tot maximaal tien personen.
- Na bijna een maand versoepelt **Oostenrijk** de strikte beperkingen; niet-noodzakelijke winkels, musea, bibliotheken, kappers en sportfaciliteiten waar geen nauw contact is zijn weer heropend, maar desondanks blijft horeca voorlopig nog gesloten. Het is nog onduidelijk of skiërs uit andere landen weer kunnen afreizen, maar reizigers uit risicolanden moeten voorsnog eerst in quarantaine. Ook is er geen avondklok meer en kunnen leerlingen weer naar school. Bondskanselier Sebastian Kurz maande de inwoners wel tot voorzichtigheid: "Er zijn nog veel dagen tot Kerstmis".

- **Zweden** mogen tijdens de komende feestdagen hooguit met acht mensen samenkomen, ook binnen huiselijk kring. Premier Stefan Lofven zei dinsdag dat de regels niet ter gelegenheid van Kerstmis en Nieuwjaar worden versoepeld: "Dit jaar kan Kerstmis niet zoals gebruikelijk".
- Het verbod op religieuze vieringen dat **België** heeft ingevoerd om de coronacrisis te bestrijden is te draconisch. De maatregel moet nog deze week worden aangepast, zegt de hoogste Belgische rechter.
- Angela Merkel heeft zich in het **Duitse** parlement voor een harde lockdown na de Kerst uitgesproken. Ze wil dat winkels tot 10 januari gesloten blijven. Ze volgt daarmee het advies van wetenschappers.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- **LNAZ-voorzitter Ernst Kuipers en Conny Helder (ActiZ)** zien de agressie van familieleden van covidpatiënten zowel in de ziekenhuizen als in de verpleeghuizen steeds verder toenemen. Zij schetsen een aantal voorbeelden tijdens de technische briefing in de Kamer. Kuipers vertelde over bezoek dat beschermende kleding moet dragen in het ziekenhuis, die aangekomen op de afdeling uitdoet en verpleegkundigen uitscheldt als ze erop worden aangesproken. Ook noemt hij het voorbeeld van ziekenhuisbezoekers die liegen over het hebben van coronaklachten, zelfs als zij eerder positief testten. Kuipers: "Je wilt bezoek toelaten in deze tweede golf en het ziekenhuis niet sluiten, maar als dit zo doorgaat is het misschien wel nodig." Ook stelt Kuipers dat de agressie leidt tot extra ziekteverzuim.
- De verpleeghuizen kunnen "meer zorg die op ze afkomt niet hebben; de rek is eruit". Dat zei **Conny Helder (ActiZ)** in een nieuwe briefing voor Tweede Kamerleden. De ouderenzorg worstelt sowieso met een tekort aan 50.000 personeelsleden en het ziekteverzuim ligt nu op 10%. Normaal is dat 7%. Op dit moment zijn nog niet alle 1.273 covid-bedden in de verpleeghuizen bezet, maar ook daar is de huidige versnelling van de uitbraak te zien. "We zien een besmettingsgraad van 30 tot 40 procent in sommige verpleeghuizen in bijvoorbeeld Brabant", zei Helder.
- Volgens de Volkskrant staan zorgmedewerkers niet te boek als 'vaccinatiekampioenen'. De krant haalt aan hoe het opkomstpercentage bij de grieprik in deze sectoren vaak niet boven de 20% komt. Ook noemt de krant de peiling van Nu'91 waaruit bleek dat een derde van de zorgmedewerkers zegt zich zeker niet te zullen laten vaccineren met het coronavaccin. Ongeveer een derde wil zeker wel, en een derde twijfelt nog. Die resultaten zijn in lijn met eerdere enquêtes, maar staan 'in schril contrast' met de vaccinatiewensen van de artsen, van wie slechts 2% aangeeft geen inenting te willen, zo bleek dinsdag uit een peiling van artsenorganisatie KNMG. Volgens **Inge Borghuis, bestuurder bij ouderenzorginstelling Amstelring** is 'dit ons grootste vraagstuk'. "De logistiek en hoe we het toedienen van het vaccin organiseren in onze instellingen, daar komen we wel uit. De communicatie is het moeilijkst: hoe motiveren we onze medewerkers om het vaccin te nemen?" De enquête-uitslagen zijn niet verrassend, vindt **Hedwig te Molder, hoogleraar aan de VU, en expert op het gebied van vaccinatiecommunicatie**. "Bij dit soort getallen denk ik altijd: zorgverleners zijn net mensen." Maar ook: "Er staan kernwaarden op het spel", zegt Te Molder. "Het gaat om gezondheid, om de mogelijkheid familie weer te zien. Dus vanuit die kernwaarden zullen zorgorganisaties in gesprek moeten met hun personeel." Het **Rijnstate Ziekenhuis in Arnhem** organiseert daarom volgende week een 'moreel beraad' met zeven verpleegkundigen en vijf artsen, dat alle personeelsleden online kunnen volgen. "We kunnen heel streng zeggen dat iedereen zich moet laten vaccineren, maar we kunnen het ook over de bezwaren hebben", zegt Hans Schoo, lid van de raad van bestuur van het ziekenhuis. "Het doel van het beraad is wel degelijk de vaccinatiegraad te verhogen."

Oplopende cijfers

- Vanuit de regio's duiding bij de oplopende besmettingscijfers. **Woordvoerder Hilda Oude Vrielink van de gemeente Wierden** meldt dat de toename van positief getesten in het dorp vooral binnen de leeftijdscategorie 50-59 jaar gezocht moet worden. "In Wierden wonen relatief veel twintigers nog thuis bij hun ouders, meer dan in andere plaatsen. Wij denken dat het daarmee te maken heeft."
- Twente heeft een 'ons kent ons'-sfeer. **De GGD Twente** zit ook met de handen in het haar. "We zien overal in de regio de laatste weken clusters ontstaan."
- Ook in Bunschoten vinden de meeste besmettingen in de privé-setting – binnen gezinnen en families – plaats, stelt de **GGD Utrecht**. "Het is namelijk een kleine en hechte gemeenschap. In het dorp zelf zeggen inwoners daarom wel te vermoeden hoe het zich tot een brandhaard heeft kunnen ontwikkelen. "Het is hier zoals in alle vissersdorpen", zegt Jack van Sandijk (77). "Er zijn grote families en nadat mensen zondag naar de kerk zijn gegaan, komen ze toch bij elkaar, corona of niet. Om, zoals ze dat hier noemen, een 'baakkie' te doen."
- Ook in Urk speelt dit probleem, signaleert **GGD Flevoland**. "Er wonen daar grote families, die gewend zijn zeer regelmatig bij elkaar over de vloer te komen om koffie te drinken", zegt een woordvoerder. "We zijn daarom samen met de gemeente een campagne gestart om Urkers bewust te maken van hun gedrag."
- De Volkskrant spreekt met **Susan van den Hof, hoofd van het Centrum voor Epidemiologie en Surveillance van Infectieziekten bij het RIVM**. Volgens Van den Hof bieden de cijfers niet veel perspectief voor komende weken. De maatregelen zijn niet veranderd de afgelopen weken en ook het gedrag, zo blijkt uit mobiliteitsgegevens, is nagenoeg gelijk gebleven. "We hebben geen sluitende verklaring." Als mogelijke oorzaken noemt Van den Hof het seizoenseffect en de groep zonder klachten die nog vaak positief blijkt te testen. Van den Hof noemt het 'opmerkelijk' dat de groep van 18 tot en met 24 jaar de afgelopen week een sterkere stijging laat zien. Van den Hof: "Bij de groep tussen 18 en 24 jaar zagen we eerst een daling en nu weer een sterke stijging en die groep zou in principe afstand moeten houden."
- **Viroloog Coretta van Leer (UMCG)** ziet meerdere verklaringen voor de oplopende cijfers; we zitten middenin het 'coronaviruseizoen' (dat loopt van september, oktober tot april, mei), we houden ons minder aan de regels, houden

minder afstand en gaan vaker bij elkaar op bezoek. Ook zou het lastig zijn maatregelen te nemen tegen besmettingen die thuis plaatsvinden.

- **Hoogleraar psychologie Denny Borsboom (UvA)** erkent dat het moeilijk is om regels op te leggen achter de voordeur. Maar in de publieke ruimte kunnen mensen wel worden geholpen om zich beter aan de regels te houden. Hij stelt daarom voor om looproutes veel vaker eenrichtingsverkeer te maken. Borsboom ziet daarin een verantwoordelijkheid voor de regering. Een ander voorstel van Borsboom: minder straffen, meer belonen.
- Volgens **viroloog Bert Niesters** spelen er enkele zaken die maken dat we het virus nu lastiger onder controle kunnen krijgen; de koude winter, de coronamotheid. Niesters beaamt dat de mate waarin getest wordt mee kan spelen, maar benadrukt wel dat de afgelopen week het percentage positieve GGD-tests ook weer steeg.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Wat doen of laten getroffenen en betrokkenen?

- 'Belgen door lockdown massaal naar Nederlandse kapper, kopt De Telegraaf. Nederlandse kappers weigeren ze niet, want het scheelt in elk geval omzetverlies dat er door de crisis sowieso is. De krant gaat langs bij Maria's Kapsalon in Maastricht, waar zo'n 25% meer Belgen over de vloer komen. Ook kapsalon D'n Tunnel in Maastricht ziet meer Belgen.
- Met de hashtag #eenkleingebaar, initiatief van onder meer Humanitas, worden "kleine gebaren met grote gevolgen" op sociale media gedeeld. Kiki Ronday van Humanitas: "We hebben allemaal behoefte aan positiviteit. Met dit kleine gebaar zie je hoe makkelijk het is om iets voor een ander te doen en dat is belangrijk."
- Kledingfiliaal-manager in het M2 Shopping Center in Maasmechelen, Christine Hornix zegt tegen de Belgische krant Het Belang van Limburg dat Nederlandse klanten veel moeite hebben met coronamaatregelen tijdens het shoppen in Maasmechelen: "Winkeluitbaters kregen te maken met scheldende, boze en agressieve klanten. Velen komen toch met twee of meer personen de winkel in terwijl Belgische maatregelen voorschrijven alleen te winkelen."

Volgen zij onze gedragsadviezen (handelingsperspectieven) op?

- Uit onderzoek van het Hart van Nederland onder ruim 3.400 mensen blijkt dat een kwart van de Nederlanders niet van plan is zich tijdens de feestdagen aan de regels te houden. Ze zeggen meer dan de drie mensen thuis te ontvangen met kerst. Een grote meerderheid van de ondervraagden (70%) zegt zich aan de maximale groepsgrootte te zullen houden.
- In de eerste week van december schreef de politie 510 coronabekeuringen uit (waarvan 65 voor het niet dragen van een mondkapje) en gaf 362 waarschuwingen. Een week eerder waren het 608 bekeuringen. Ook beëindigden agenten 32 illegale feestjes terwijl dat in de weken daarvoor telkens ongeveer 50 waren.

Betekenisgeving

Welke oproepen worden gedaan?

- **De ANBO** roept families op "met elkaar om tafel te gaan en te kijken wat er wél kan" om kerst met oudere familieleden te vieren. "Want al brainstormend kom je met elkaar vast tot creatieve oplossingen", aldus de ouderenbond. De bond hoopt dat mensen elkaar inspireren door creatieve ideeën via de hashtag #kerstoverleg op social media te delen.
- **GroenLinks en D66** dienen vandaag een motie in waarin ze het kabinet oproepen snelst mogelijk te maken voor mbo-instellingen, hogescholen en universiteiten. Volgens NRC wordt de motie waarschijnlijk aangenomen. **GroenLinks-Kamerlid Lisa Westerveld** twittert: "Veel studenten en docenten snakken naar meer fysiek onderwijs. Dat is volgens GroenLinks én onderwijsinstellingen mogelijk op een veilige manier. Mits het kabinet het testbeleid op orde brengt."
- **Conny Helder (ActiZ)** roept op mensen tot 'zeker na de zomer' te wijzen op de maatregelen. De start van de vaccinatiecampagne zou een schijnbeeld kunnen opwekken dat daarmee automatisch de druk op de zorg afneemt.

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- Volgens **Conny Helder (ActiZ)** zijn extra zorgvrijwilligers en initiatieven zoals 'Extra handen in de zorg', waarbij oud-zorgpersoneel of voormalige horecamedewerkers in de zorg bijspringen, "op de langere termijn geen oplossing voor de personeelstekorten in de zorg".
- **IC-arts Diederik Gommers** is bang voor een verdere stijging van het aantal coronabesmettingen, zei hij in Langs de Lijn en Omstreken op NPO Radio 1. Gommers zegt dat hij zijn hart de komende dagen vasthoudt. "Als de cijfers verder stijgen, kunnen we in een derde golf belanden. Dat kunnen we in het ziekenhuis niet hebben. Het verplegend personeel kan niet op adem komen, terwijl dat eigenlijk wel moet."
- **CU-fractievoorzitter Gert-Jan Segers** zegt voorafgaand aan de persconferentie bij talkshow M dat het met de routekaart 'nooit gelukt is een helder pad te creëren' en dat het kabinet rond de zomer 'de kans heeft gemist' het virus in te dammen. Hij denkt dat het kabinet wel die hoop heeft gehad, maar ze niet klaar waren voor een tweede golf en noemt het een "pijnlijke constatering".
- **Maurice de Hond** zegt over de meest recente cijfers dat "bij de beoordeling van de dagelijkse cijfers van het RIVM het belangrijk is te weten dat de afgelopen week een kwart meer testen zijn uitgevoerd dan de week ervoor en 50% meer dan de maand ervoor. Dus 6.250 positieve testen is ongeveer gelijk aan die van 5.000 van de week ervoor."

Hoe wordt naar de overheid gekeken?

Persconferentie - maatregelen

- **Burgemeester van Den Haag Jan van Zanen** zegt met de kerstdagen te handhaven 'bij excessen', "maar ik kan dat niet bij iedereen thuis. Maar ik neem aan dat iedereen beseft dat we het niet voor niets zeggen." Overlast als geluid of als we zien als er meerdere mensen aan een dis zitten wordt gehandhaafd. "Maar we gaan voor dat laatste niet langs de

deuren. Ik hoop dat mensen naar elkaar omkijken, maar ook verstandig zijn. Want als we ons gedragen dan komt het ooit goed. Maar nu moeten we ons inhouden, hoe beroerd het ook is."

- **Esther Metting, epidemioloog en gedragsdeskundige aan de RUG**, verwacht dat de meeste mensen begrip zullen opbrengen voor de ongewijzigde maatregelen en dat niemand het op z'n geweten wil hebben een ander te besmetten aan de kersttafel. Wel denkt ze dat het heel belangrijk is dat nogmaals benadrukt wordt hoe belangrijk het is om op tijd te testen, omdat uit RIVM-onderzoek blijkt dat veel mensen met lichte klachten zich toch niet laten testen.
- **Voorzitter van het Landelijk Overleg Infectieziektenbestrijding en OMT-lid Anja Schreijer** noemt het 'absoluut verstandig' dat het kabinet de coronamaatregelen voor de komende kerstdagen niet versoepelt. "Er is simpelweg geen ruimte voor versoepelingen. Kerst en oud en nieuw geven een opeenstapeling van contactmomenten en daarmee kansen om het virus verder te bestrijden. [...] We staan nu op een kruispunt. Ik hoop dat het de goede kant op gaat met het aantal besmettingen, maar het kan ook dat er juist strengere maatregelen nodig zijn. Mensen zijn de restricties beu, dat zag je ook aan de winkeldrukke rondom Black Friday. Maar we zijn er nog lang niet."
- **KNVB-directeur Jan Dirk van der Zee**: "Helaas nog geen versoepelingen op korte termijn, maar trainen in teamverband staat hoog op de agenda. Dat is een klein lichtpuntje voor het amateurvoetbal."
- De belangrijkste **organisaties uit het Nederlandse betaald voetbal** denken dat sprake is van een 'misverstand' bij de overheid over de aangekondigde Fieldlabs. "Hier lijkt sprake van een misverstand", zegt Jan de Jong, directeur van de Eredivisie CV, ook namens voetbalbond KNVB en de Coöperatie Eerste Divisie (CED). "Het betaald voetbal heeft de afgelopen maanden voortdurend aangegeven bij, en besproken met de ministeries J&V en VWS dat de Fieldlabs zouden plaatsvinden naast het spelen met beperkt publiek. Niet in plaats van. [...] Wij zullen deze week in gesprek gaan met minister Van Ark om dat nogmaals duidelijk te maken. Met alleen Fieldlabs is het voetbal niet echt verder geholpen. Wij hebben nu echt keihard publiek nodig."
- Code oranje voor Curaçao is "geen prettig bericht", zegt **minister van Economische Ontwikkeling van Curaçao, Steven Martina**. "Dat betekent slecht nieuws voor de hotels en restaurants die het al moeilijk hebben." Volgens hem hebben verschillende toeristen hun reis naar Curaçao direct afgezegd. Martina doet een beroep op de bevolking om zich zoveel mogelijk aan de maatregelen te houden, zodat het eiland uiteindelijk weer een code geel-bestemming wordt.
- **D66-Kamerlid Jan Paternotte** over het reisadvies Curaçao: "De premier op 4/11: "Ga niet op reis, behalve naar Curaçao." November: reisorganisaties zien run op reizen naar Curaçao. Maand later: besmettingsgetal zo hoog dat reizen naar Curaçao wordt ontraden. Dat roept vragen op. En verzoek om eindelijk te gaan testen op Schiphol."
- Volgens de **ANBO** ligt voor ouderen eenzaamheid op de loer, nu het kabinet heeft besloten regels over het aantal van drie bezoekers niet naar boven bij te stellen tijdens de Kerst. In een peiling onder de achterban van de ANBO geeft bijna de helft van de 8.000 ondervraagden aan dat ze verwachten met kerst alleen, of alleen met de eigen partner te zijn. "Daar schrikken wij van. We merken ook dat mensen denken 'het wordt zo ingewikkeld, we gaan alleen met het eigen gezin iets doen'. Dat we dan toch de ouderen vergeten in deze tijd, en dat hoeft niet", aldus een woordvoerder.
- **LNAZ-voorzitter Ernst Kuipers** zegt in Op1 dat hij heel blij is dat in de huidige setting heel duidelijk in de persconferentie afstand genomen is van versoepelingen richting de Kerst en dat ook gezegd wordt: als de besmettingen toenemen en daarmee ook de aantallen ziekenhuisopnames, moeten we overwegen nog strengere maatregelen te nemen.
- Volgens **Ron Fresen (NOS)** gaat het kabinet 'een stapje verder' omdat Rutte zei dat als het niet lukt samen corona eronder te krijgen, moeten er wellicht strengere maatregelen komen de komende weken.
- **RTL-verslaggever Fons Lambie** stelt dat we 'zelfs' het maximaal aantal bezoekers thuis niet kunnen versoepelen. "En Rutte noemde dus zelfs de mogelijkheid tot verdere aanscherpingen over twee weken, dan staat al een persconferentie in potlood."
- Volgens **Nieuwsuur-verslaggever Arjan Noorlander** is het land 'vermoeid' en mensen zijn 'ongeduldig'. "Met een diepe zucht probeerden [Rutte en De Jonge] ons dat te vertellen met nieuwe hyperbolen. Met nieuwe metaforen. Met nieuwe coronadichés ook. Je hoorde het langskomen, maak van de feestdagen geen feestdagen voor corona. Maar toch wel heel veel grote woorden om ons moed in te spreken. [...] En daarmee kwam het allemaal over als een diepe zucht eigenlijk vandaag."
- Op de social mediakanalen van minister De Jonge stromen tijdens de persconferenties reacties binnen als "Komt ie weer met z'n vaccinatie..." zodra minister De Jonge begint over vaccineren. Ook berichten dat minister De Jonge en minister-president Rutte veel angst en schuldgevoel aanpraten, terwijl ze zelf elke keer te laat komen met maatregelen. Men geeft aan de horeca-maatregelen "oneerlijk" te vinden en noemen de drukte tijdens Black Friday en in pretparken.

Persconferentie - vaccinatiestrategie

- **NOS-journalist Bert Meindersma** stelt dat VWS vorige week achterhaalde informatie heeft gedeeld, stelt Pfizer in een reactie. "Half november bleek al dat Pfizer wereldwijd minder vaccins kon leveren. Toch schreef De Jonge, op basis van oude informatie, dat Nederland voor 1 januari een miljoen vaccins zou krijgen." (RT op Twitter door **Fleur Agema**.) In een latere tweet zegt Meindersma dat het de vraag is of Pfizer het wel actief heeft gecommuniceerd (met het EU-team): "Stond 9-11 al in persbericht, maar media pikten het ook pas vorige week op."
- **NU'91** wil dat er snel goede voorlichting komt over het vaccineren tegen het coronavirus en een woordvoerder zegt dat "wij daar ook een steentje aan zullen bij gaan dragen". Ook zegt de organisatie in gesprek te willen blijven over vaccinvoorlichting met het ministerie van VWS en werkgevers.
- 89% van de artsen is bereid zich te laten vaccineren als er een goedgekeurd vaccin beschikbaar is. Dat zegt artsfederatie **KNMG**, die de afgelopen dagen een peiling deed. 1.191 artsen vulden de vragenlijst in. 2% zegt zich

'zeker niet' te laten vaccineren. 4% denkt zich 'waarschijnlijk niet' te laten vaccineren. De belangrijkste reden waarom artsen zich willen laten vaccineren is om de gezondheid van hun patiënten en zichzelf te beschermen.

- Veel mensen hebben nog niet besloten of ze zich gaan laten vaccineren. Van de 40.000 mensen die meedoen aan een [root onderzoek](#) van de **Rijksuniversiteit Groningen, het UMCG en Lifelines**, zegt 41% "ja" op de vraag of zij zich willen laten vaccineren. Een kleine minderheid van 11% zegt "nee". Bijna de helft van de ondervraagden is er nog niet over uit. "De groep met de laagste vaccinatiebereidheid zijn laagopgeleide vrouwen met een thuiswonend gezin", aldus de onderzoekers. Van die groep zegt 24% zich niet te willen laten vaccineren. Gemiddeld zijn mannen vaker wél bereid zich te laten inenten dan vrouwen: 51% versus 35%. Informatie over twijfelaars en weigeraars kan van pas komen om mensen goed voor te lichten over vaccinatie. "Aan de hand van deze informatie kunnen heel gerichte publiciteitscampagnes gestart worden die de twijfels bij deze groep kunnen wegnemen", zegt hoogleraar genetica Lude Franke van het UMCG.
- **PVV-fractievoorzitter Geert Wilders:** "Minister de Jonge vorige week: We krijgen de vaccins eind december al en we krijgen er zeker 1 miljoen! Minister de Jonge vandaag: ze komen pas in januari en we krijgen er maar een half miljoen."
- **Parlementair journalisten** merken op dat 'de vaccins op lijken te schuiven' (Arjan Noorlander, NOS) en dat dat nog een 'domper is' (Wilco Boon, NOS).
- **Politiek-commentator Joost Vullings** oordeelt in Op1 hard over het vaccinatiebeleid: "Het is in Den Haag wel een beetje 'over promise en under deliver' en dat is iets wat je wel heel de tijd hoort bij minister De Jonge; iedere keer veel beloven en het gewoon keer op keer minder waar maken of later waar maken. En daar moet je toch wel mee oppassen, omdat je dus daar iedere keer verwachtingen mee creëert en dan krijg je zo'n gevoel van een zwabberbeleid."
- Bij het vaccinstappenplan moet ook aan mantelzorgers worden gedacht, stelt **seniorenorganisatie KBO-PCOB**. Directeur Marcel Sturkenboom: "Wil je goed voor iemand kunnen zorgen, dan moet je ook goed voor de verzorgende zorgen. Maar neem dan ook de mantelzorgers in dit verhaal mee, die zitten in eenzelfde soort schuitje. Iedereen snapt dat er keuzes gemaakt moeten worden. Maar biedt tegelijkertijd ook perspectief, een stip aan de horizon, ook voor alle 60-plussers thuis. Te beginnen met de kwetsbare senioren en hun mantelzorgers."
- 'De vaccinatiestrategie gaat alweer op de schop', schrijft **NRC** in een artikel over voorrang voor zorgverleners. Volgens de krant zou minister De Jonge het op de persconferentie als 'een logische keuze' hebben gepresenteerd. Hoe de logistiek van de vaccinatie begin januari moet worden geregeld, zou nog onderwerp van gesprek zijn.

Sfeer in de ministersploeg / 'Horecalek'

- 'Kabinet ook corona-moe', kopt **AD**. Volgens de krant laat het lek van een 'wild plan om de horeca te heropenen' zien dat het geduld in de ministersploeg 'tanende' is. "De afgelopen weken botste het vaker in het kabinet. Er is een smaldeel dat alles op alles wil zetten om de volksgezondheid te beschermen. En er is een kamp dat vindt dat de maatregelen te ingrijpende gevolgen hebben voor de economie en de samenleving. Ook vanuit het ministerie van Wiebes werd dat benadrukt, staatssecretaris Mona Keijzer deed het zelfs hardop. Naarmate de pandemie langer duurt, nemen de meningsverschillen over hoe er met het virus moet worden omgegaan toe." Daarbij zou het kabinet 'zo'n beetje' door zijn opties heen zijn. "Voor een avondklok bleek geen draagvlak. Sluiting van de scholen is slecht bevallen: leerlingen liepen leerachterstanden op, thuiswerkers hadden het zwaar. Er zouden nog strengere regels kunnen komen voor winkels of hotels, maar de economie heeft al zo'n enorme opoffer gekregen."
- Volgens **De Telegraaf** zijn horeca-ondernemers 'diep teleurgesteld'. **Directeur Dirk Beljaarts van Koninklijke Horeca Nederland** stelt dat de horeca door het kabinet wordt gegijzeld 'zonder enige wetenschappelijke onderbouwing'. Volgens de krant put de horeca hoop uit de uitgelekte notitie van het ministerie van EZK.
- **Ron Fresen (NOS)** over de gelekte EZK-notitie: "Het toont maar weer eens aan dat er in dat kabinet nog steeds een hard gevecht wordt gevoerd over wat we nou moeten doen met de horeca."

Opiniepeilingen

- Volgens **Hart van Nederland** heeft de sombere boodschap over de feestdagen geleid tot een 'flinke daling' in het vertrouwen dat Nederlanders hebben in het coronabeleid van het kabinet. Dat zou blijken uit onderzoek van het Hart van Nederland-panel onder ruim 3.400 mensen. Begin november gaf nog zes op de tien deelnemers aan vertrouwen te hebben in het beleid. Nu is de steun gezakt naar 49%; het laagste niveau sinds de vraag begin augustus voor het eerst aan het Hart van Nederland-panel werd gesteld. Bijna de helft van de Nederlanders (45%) heeft op dit moment géén vertrouwen in het huidige coronabeleid. Niet eerder keurden zoveel mensen de beperkende maatregelen af.
- Uit een door de **RUG** gehouden corona-barometer onder 40.000 mensen over 15 meetmomenten van maart tot nu toe is de meest opvallende uitkomst dat laagopgeleide, alleenstaande mannen tussen de 30 en 50 jaar het beleid niet steunen. Aan data is te zien dat juist die groep het mentaal zwaar heeft: dus meer last van slaapproblemen en bijna 60% geeft zelfs aan dat ze de afgelopen twee weken lichamelijk uitgeput zijn geweest en zich meer zorgen maken, aldus **Esther Metting**, epidemioloog en gedragsdeskundige aan de **RUG**.